

על "כשרות" האנציקלופדיא אוצר ישראל

ענין זה נדון בירושתנו ספר שלישי, תשס"ט, בסוף מאמרו של פרופ' י' שפיגל על ר' אהרן וירמיש (עמ' שד-שט). ומשמע מדבריו שיש מקום לפקפק רק בערכים שאין כותביהם משלומי אמוני ישראל (כגון חוגי הרפורמים דבודפשט וסינסינטי וכיוצא בהם), אבל בעורך עצמו ובערכים שכתב בעצמו (שהם חצי הספר או רובו) ברי לו שאין בהם שום דופי ושכך מוכח ממכתבי הגאונים ר"ח ברלין והרידב"ז שהביא במאמרו, ששבחו את האוצר ואת האוצר. ולענ"ד יש בהם דופי, וכדי להוכיח את זה אביא קטעים (שיש בהם ללמד על אישיותו ודעותיו והשקפותיו ודרגתו התורנית והמדעית) ממה שכתב בעצמו באוצר ישראל ובספר אוצר דינים ומנהגים (שכולו שלו ורובו הגדול לוקח מאוצר ישראל) ומספרו אוצר זכרונותי ודבר קטן אחד מהקדמתו לאוצר הויכוחים. וזה החלי:

א. אוצר ישראל סוף ערך יחוד: "ובזמן הזה הקילו מעט [באוצר דינים ומנהגים השמיט (בצדק) תיבת "מעט"] בייחוד בארצות המערב במקום שנשתנו הדירות וסדרי החיים. והכל לפי המקום והזמן (!!) והעיקר הוא שיזהרו שלא יתייחדו במקום שיהיה אפשר לחשוד אותם בעבירה, כי צריכים להיות נקיים מה' ומישראל".

ב. סוף ערך רבית: "וכאשר נשתנו עוד יותר תנאי הכלכלה והפרנסה ומושלי הארץ הנאורים הנהיגו חוקים ישרים והגבילו את הרבית לשיעור ממוצע העובר לסוחר וענש קשה לעוברים, ע"ז סומכין עתה רוב היהודים בעניני רבית על דינא דמלכותא [באוצר דינים ומנהגים נוסף: "כי נחשב כדין ממונות"], ורק מעט מזער עודם עושין היתר עיסקא כדי שלא תשתכח תורת איסור רבית מישראל. ובפרט אם הרבית יותר משיעור הקצוב אז בודאי צריכין היתר עיסקא עפ"י דין ישראל". פירוש דבריו: רוב היהודים סבירא להו שמותר ליקח רבית בשיעור שהתירה המלכות משום שדינא דמלכותא דינא!

ג. ערך ארץ ישראל באוצר ישראל (צד 233) ואוצר דינים ומנהגים (צד 30): "לענין קבורה נחשבים בפרט ארבע הערים ירושלים חברון צפת וטבריא כי להן יש תוספת קדושה מערים אחרות בא"י". מאין מצץ את החידוש הנפלא הזה? [בשו"ת קול מבשר ח"א הוכיח שאף סמוך לירושלים אינו עדיף משאר א"י].

ד. על תפילין בחוה"מ כתב באוצר ישראל סוף ערך מועדים כי "השומרים את חוה"מ שלא לעשות בו מלאכה נוהגים שלא להניח בו תפילין כי חוה"מ נחשב להם כמו יו"ט והמקילין בעשיית מלאכה מניחים בלא ברכה" וכו'.